

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

IZ VSEBINE

Strnjenost in enotnost — učinkovito orožje v borbi proti zemljiški gospodi. — V Srbiji bodo letos zgradili 1500 združnih domov. — Primož Trubar na Primorskem. — Cesta se vije iz Ljubljane na Gorenjsko. — Nikogar ni, da bi jokali...

Letnik IV.

Celovec, v soboto 4. VI. 1949

Štev. 43 (227)

Kuomintang je do danes zgubil 6 milijonov mož

Pri osvoboditvi Šanghaja se je vdalo 100.000 kuomintangskih vojakov in oficirjev

Šanghaj. — Agencija Nova Kitajska poroča, da so enote narodnoosvobodilne armade Kitajske uspešno dokončale borbo za Šanghaj. Mesto je bilo popolnoma osvobojeno v petek popoldne. Nad 40.000 kuomintangovih vojakov z namestnikom poveljnika kuomintangovih čet na področju Šanghaj-Vusung, generalom Liu Čang Jiom na čelu se je vdalo enotam narodnoosvobodilne armade.

Kakor je znano, se je začela bitka za Šanghaj 12. maja t. l. V 12 dneh so enote narodnoosvobodilne armade očistile vsa kuomintangova oporišča na dohodih k Šanghaju, nakar so napadle mesto in trdnjavo Vusung. 60 ur po začetku splošnega napada sta bila zavzeta Šanghaj in Vusung.

Po nepopolnih podatkih je bilo zajetih v bitki za Šanghaj približno 100.000 oficirjev in vojakov.

Po sporočilu vrhovnega poveljstva narodnoosvobodilne vojske, ki ga prinaša agencija Nova Kitajska, je izgubil Kuomintang od začetka državljanske vojne v juliju 1946 do danes nad 5 milijonov 900 tisoč vojakov in oficirjev.

„Sonce je obsijalo Šanghaj“

so besede, napisane na transparente, ki so jih pripravili prebivalci Šanghaja po glavni ulici korakajočim kolonom narodnoosvobodilne armade v pozdrav.

Ko je prispelo čelo kolone ljudskih borcev v središče mesta, so bili pločniki in balkoni polni navdušenih ljudi. Študenti so okrasili borce »s cvetjem zmage« in prepevali pozdravne pesmi, hkrati pa so številne skupine plesale »narodne ples«; borci so se jim veselo pridruževali.

Lepaki »Pozdravljamo narodnoosvobodilno armado« in »Živel naš vodja Mao Ce Tung« so bili na vseh zidovih, brzojavnih drogih in avtobusih.

Pod vodstvom vojaškega kontrolnega komiteja izroča kuomintangska uprava vse ustanove v roke ljudske uprave v Šanghaju. Kitajski ljudski revolucionarni vojaški komite in glavni generalni štab sta imenovala generala Čena za novega župana Šanghaja. Na sestanku osebja

bivše mestne uprave je general Čen Ji pozval vse navzoče, naj ostanejo v uradih do ustanovitve nove mestne uprave.

V Šanghaju samem se je začela perioda obnavljanja nove demokracije. Namesto starih »rumenih« kuomintangskih delavskih zvez, ki so bile prisilne organizacije, je stopila na plan kitajska sindikalna zveza, ki je bila do sedaj v ilegali in prevzela vodstvo organiziranega delavstva. Šanghajsko pristanišče je bilo odprto za trgovinsko plovbo.

Ministri razpravljajo o vprašanju Berlina

Pariz. — Na deveti seji Sveta zunanjih ministrov je Višinski ponovno poudaril, da so predlogi zapadnih sil glede vprašanja Nemčije, ki jih je v soboto prinesel Bevin, v nasprotju s potsdamskimi dogovori in bi pomenili neomejeno zasedbo Nemčije.

Zunanji minister Acheson je nato predlagal, da bi kot podlago za razpravljanje o berlinskem vprašanju in vprašanju denarja vzeli prejšnji predlog sovjetske delegacije, ki pravi, da se naj v interesu normalizacije življenja spet vzpostavi medzavezniška komandantura v Berlinu in magistrat za ves Berlin. Rok za volitve enotnega berlinskega magistrata naj določi medzavezniška komandantura v Berlinu.

Višinski je nato poudaril, da je treba proučiti pogoje, pod katerimi naj bi komandantura delala. Dejal je, da je za

upravo mesta Berlin potrebno, da komandantura sklepa o vseh vprašanjih po načelu soglasnosti.

Zapadni zunanji ministri so bili proti načelu soglasnosti, vendar je Bevin proti koncu seje izjavil, naj Svet zunanjih ministrov najprej določi, za katera vprašanja je potreben soglasni sklep in katera se lahko rešijo s sklepom večine.

ZSSR za centralno nemško vlado

Na naslednji seji pariške konference je Višinski spomnil na to, da je sovjetska vlada že 1947. leta na konferenci Sveta zunanjih ministrov v Moskvi predlagala ustanovitev centralne nemške vlade. Predlog treh zapadnih sil ne more služiti kot podlaga za razpravljanje, ker je bonnska ustava, na kateri ta predlog temelji, popolnoma nedemokratska ustanova.

Velike izgube francoskih čet v Vietnamu

Šanghaj. — TASS poroča: Radio Vietnam je oddajal komunikate vrhovnega poveljstva vietnamskih čet o operacijah v severnem Vietnamu. Zadnje tri mesece, je rečeno v komunikatu, so vietnamske čete in sile narodne obrambe okrepile vojne operacije na vseh frontah. Na mnogih odsekih je prešla strateška pobuda v njihove roke. Osvobojena so bila velika ozemlja. Sovražnik je pretrpel težke izgube.

V treh mesecih so vietnamske čete uničile 15 utrjenih položajev francoske vojske. V tem času je izgubil francoski ekspedicijski zbor okoli 9000 mrtvih,

ranjenih in ujetih. Uničenih je bilo 285 tovornih avtomobilov in oklopnih voz, 12 letal, 30 lokomotiv, 145 vagonov, 12 velikih motornih čolnov, 81 strojne in tri ladje.

Obsodba urednika „Volkswille“ - napad na svobodo tiska

Minulo sredo je britansko vojaško sodišče v Celovcu obsodilo odgovornega urednika »Volkswille« Simona Kompeina na tri mesece zapore.

»Volkswille« je dne 29. aprila t. l. objavil članek, v katerem zavzema stališče do nezasišane obsodbe britanskega vojaškega sodišča, so smatrali, da je naper-avstrijski državljani obsojeni na več mesecev zapore zaradi malenkostnih pomot pri izpolnjevanju angleških vprašalnih pol. Ta članek, ki je razkril samovoljo in nedemokratsko ravnanje britanskega vojaškega sodišča, so smatrali, da je naperjen »proti« Angležem in Kompein je dobil poziv, da se zgleda v nekem angleškem uradu v Gradcu. Kompein se temu pozivu ni odzval, ker ga je smatral kot napad na svobodo tiska. Zato je bil v sredo klican pred vojaško sodišče, ki ga je obsodilo na tri mesece zapore z utemeljitvijo, da »se ni ravnal po ukazu zasedbene sile«.

Obsodba demokratičnega in naprednega avstrijskega novinarja, ki je pisal samo resnico, je nezasišan napad na svobodo tiska. Radovedni smo, kako se bodo v tem primeru zadržali OeVP-jevski in SPOe-jevski krogi, ki ob vsaki priložnosti, zlasti ob mednarodnih konferencah, trobijo, da so resnični zastopniki interesov avstrijskega ljudstva in njegove neodvisnosti edino zapadne sile. Obsodba Kompeina govori vsekakor drugače. Ko so britanska vojaška sodišča obsojala slovenske antifašiste, so ti krogi molčali in te obsodbe celo odobraval. Tokrat pa je britansko sodišče obsodilo Avstrijca-antifašista, ki je svoječasno romal skozi gestapovske zapore in občutil nacistično preganjanje, ker se je, kakor tudi danes,

Novo breme delavskemu razredu v Angliji

London. — (Tanjug) Naglo padanje britanskega izvoza vzmernirja britansko javnost in tisk. »Observer« piše, da sta zaradi novih omejitev zlasti Južna Amerika in Indija praktično prenehali biti trg za britansko blago. Časopis poudarja, da je britanski izvoz v države »z močno valutno« ogrožen po eni strani zaradi previsokega tečaja britanskega funta, po drugi strani pa je ogrožen tudi v državah »s slabo valuto«, ker nimajo funtov, da bi plačale britansko blago. Časopis nadalje poudarja, da bo britanska vlada začela novo kampanjo za znižanje stroškov in cen.

Glede na znano stališče britanske vlade do kapitalističnih profitov bo ta kampanja dejansko zmanjšala že tako in tako nizke delavske mezde in plače ter povečala delovni čas in tempo dela. Profiti velikih družb še nadalje neovirano naraščajo in dosegajo rekordno višino. Družba »Schell« je dosegla na primer leta 1947 4,5 milijona funt šterlingov profita, leta 1948 pa 44,5 milijona. Monopolistična kemična industrija je dosegla leta 1948 3.200.000 funtov profita več kot prejšnja leta. Jasno je torej, da bo breme nove kampanje prevladovala britanska vlada na delavski razred.

Seja komisije za atomsko energijo pri OZN

Lake Success. — Komisija za atomsko energijo pri OZN je imela 26. 5. t. l. sejo. Po seji je predala svojemu delovnemu odboru v preučitev sovjetski predlog, ki zahteva, naj se pripravita in hkrati podpišeta dve konvenciji: prva o prepovedi atomskega orožja, druga o nadzorstvu nad atomsko energijo. Delovni odbor komisije se bo sestel v juniju.

Grška demokratična armada uspešno napreduje

Antene. — (Tanjug) Radijska postaja Svobodne Grčije je prenašala poročilo vrhovnega štaba o operacijah demokratične armade na raznih področjih fronte. Enot tretje divizije demokratične armade so pri operacijah na Peloponezu prešle iz defenzivnih v ofenzivne akcije in do 29. maja letos večkrat napadle močne monarhofašistične sile.

Monarhofašisti so imeli 216 mrtvih, 532 ranjenih in 27 ujetih. Med drugim so zaplenile 3 težke minometale, 5 strojníc, 35 strojnih pušk, 280 pušk ter veliko količino vojaške opreme in živil. V enote demokratične armade je stopilo 240 novih borcev.

Rumeliji so se enote II. divizije demokratične armade uspešno uprle ofenzivi monarhofašističnih sil in preprečile vse obkoljevalne poskuse. Ker monarhofašisti ne morejo obvladati enot demokratične armade, izvajajo nezasišano nasilje nad tamkajšnjim civilnim prebivalstvom.

V Tesaliji so enote I. divizije demokratične armade uspešno odbile sovražne napade in prešle v sovražnikovo zaledje, na masivu južnega Pinda pa so pustile samo maloštevilne pokretne enote. V teh bojih so imeli monarhofašisti 268 mrtvih, 840 ranjenih in 19 ujetih. V vrste demokratične armade je stopilo 197 novih borcev, tako da so sestavili nov eskadron.

Na sektorju Gramosa so enote demo-

kratične armade te dni napadle močno utrjeno oporišče monarhofašističnih čet in razbile sovražnikove sile, ki so pustile na bojišču 25 mrtvih in 15 ranjenih.

V osrednji Makedoniji so enote 6. divizije demokratične armade napadle utrjeno monarhofašistično oporišče Mikrodaso in razbile sovražnikove sile v garniziji. Okrepitve, ki so bile odposlane iz Evzonas, Platania in Polikastrona, so bile razbite.

Padanje proizvodnje v ZDA

New York. — TASS poroča: Federalna uprava za rezerve je objavila, da je industrijska proizvodnja v ZDA v aprilu in maju še nadalje padala. Od novembra je proizvodnja padla za 8 odstotkov. Padanje proizvodnje opažajo skoraj v vseh industrijskih panogah, razen v avtomobilski industriji. Federalna uprava za rezerve priznava, da je v maju padla proizvodnja izdelanih predmetov in proizvodnja mineralnih surovin. Agencija Associated Press sporoča, da bo po mnenju nekaterih gospodarstvenikov Wall Streeta padla proizvodnja poleti in jeseni za 20 odstotkov, zaradi česar bodo ostali brez dela milijoni delavcev. Tudi v proizvodnji jekla opažajo nazadovanje proizvodnje. V zadnjih tednih je padla približno za 5 odstotkov.

Strnjenost in enotnost — učinkovito orožje v borbi proti zemljiški gospodi

V prvi polovici majnika so kmetijski delavci v Italiji znova začeli stavkati. Stavko so začeli zato, ker jih veleposestniški delodajalec vedno bolj pritiska in jim ob splošni draginji skrečuje zaslužek. S stavkami se kmetijski delavci v Italiji že vsa zadnja leta borijo za svoj življenjski obstoj in svoje socialne svoboščine. S stavkami prisiljuje veleposestnike, da vsaj deloma ugodijo njihovim zahtevam po boljšem zaslužku, po urejenem delovnem dnevu in podobnem. Sedanja stavka kmetijskih delavcev v Italiji se je razširila po vsej državi in zajela že okoli 2 milijona kmetijskih delavcev.

V zadnjih dneh majnika so zaradi podobnega pritiska zemljiške gospode tudi kmetijski delavci na Nižjem Avstrijskem stopili v vidnejšo stavko. Stavka je trajala teden dni in zajela okoli 400 kmetijskih delavcev na posestvih kneza Lichtensteina (ki ima tudi na Koroškem obširno zemljiško posest) in drugih. Stavko so uspešno končali in dosegli, za kar so se borili.

Kakor v Italiji so kmetijski delavci tudi v Avstriji pod pritiskom zemljiške gospode. Živijo v vnebovpijočih socialnih razmerah, brez pravega stanovanja in ob najnižjem zaslužku. Zemljiška gospoda izrablja nastajajočo brezposelnost za še večji pritisk na svoje delavce. Kmetijski delavci pa so nasproti temu pritisku brez vsake učinkovite zakonite zaščite. Prestaja jim samo eno: **Skupna in enotna borba za svoj obstoj in zboljšanje svojih življenjskih pogojev.** Tudi na Nižjem Avstrijskem so se kmetijski delavci prepričali, da morejo doseči zboljšanje svojega neznosnega stanja le v skupni in enotni borbi.

Razvoj na vasi pa sam pravi in narekuje, da mora podeželsko ljudstvo vzeti svojo usodo v svoje roke. V neznosnem položaju niso samo kmetijski delavci po veleposestvih, v vedno neznosnejši položaj padajo tudi gozdni delavci, najemniki na veleposestvih in koncem koncev tudi tisti kmetje, ki morajo s svojo družino delati na svojem gruntu od zore do mraka, a kljub temu ne pridelajo toliko, da bi svojo družino lahko pošteno ob-

kli in obuli. Nasprotnik vseh teh je isti. Kakor krati zemljiška gospoda kmetijskim delavcem življenjske možnosti, tako pritiska tudi na gozdne delavce in najemnike ter jih izžema in ogroža obstoj vseh kmečkih gospodarstev. Manipulacije in špekulacije zemljiške gospode okoli cen, semenja, plemenske živine in kmetijskega združništva govorijo same zase in potrjujejo zgornjo ugotovitev. K temu pridejo še stalno višji davki, ki obremenjujejo delovno ljudstvo, kajti zemljiška gospoda se takih »bremen« vedno otrese.

Enotnost in strnjenost delovnega ljudstva na vasi je edino orožje v borbi proti zemljiški gospodi. Borba kmetijskih delavcev v Italiji in tudi na Nižjem Avstrijskem dokazuje, da volje in moči strnje-

Z melioracijo zemlje bodo v Crni gori pridobili 33.000 ha novih obdelovalnih površin

Na več poljih v Crni gori bodo letos izkopali gosto mrežo prekopov in jarkov za namakanje in osuševanje. Po obširnih melioracijskih delih se bo rodovitnost zemlje zelo povečala.

Med najobsežnejša dela letošnjega leta spada osuševanje Skadrskega jezera. Ker je vlada LR Albanije odklonila predlog Jugoslavije za skupno osuševanje Skadrskega jezera, bodo kmalu začeli delati po novem načrtu. Osušili bodo nad 15.000 ha doslej poplavljenega zemljišča. To zemljišče bodo posejali z bombažem, s sočivjem in drugimi južnimi kulturami. Kmetijska proizvodnja tega kraja se bo zelo povečala.

Pomembna so tudi obsežna dela, ki jih bodo začeli z osuševanjem Uljinskega polja. V vzhodnem delu tega polja narasla Bojana poplavlja rodovitna zemljišča, medtem ko je na zahodnem delu polja velika suša in posevki slabo uspevajo; 4500 ha zemlje je samo deloma izkoriščene. Frontne delovne brigade z okrog 1000 frontovci so začele pred nekaj dnevi melioracijska dela, ki bodo spremenila Uljinsko polje v eno najrodovitejših pokrajin republike. Vzdolž Bojane bodo zgradili 12 km dolg nasip, ki

nega in enotnega vaškega prebivalstva ni zlahka zlomiti. Neznosne socialne in gospodarske razmere, ki se v njih potapljajo kmetijski in gozdni delavci, najemniki in delovni kmetje, zlasti gorski, narekujejo, da mora biti kmečko prebivalstvo v borbi proti zemljiški gospodi in proti izdajalcem interesov delovnih ljudi ter povzročiteljem nove splošne podražitve v vrhovih OeVP in SPOe vztrajno in enotno in uspeh ne bo izostal.

Ni druge izbire kot ta, ki jo kažejo kmetijski delavci na Nižjem Avstrijskem. Uspeh njihove borbe je bil, da so zmagali in zmagali bodo tudi vsi tisti, ki se borijo proti izkoriščanju za boljši in pravičnejši svet.

bo varoval zemljo pred poplavi. Na polju bodo skopali dolg nasip, ki bo varoval zemljo pred poplavi. Na polju bodo skopali prekope za namakanje in osuševanje. Srednji del polja bo presekal 5 km dolg namakalni prekop. Drugi prekop bo držal od severovzhoda proti jugozahodu in bo 14 km dolg.

Pri kopanju prekopov na Uljinskem polju bo sodelovalo 1500 frontovcev. Prihodnje leto bodo na Uljinskem polju zgradili omrežje osuševalnih prekopov in jarkov. Pridobili bodo 4500 hektarov rodovitne zemlje. Osuševanje pa je tudi velikega pomena za uničevanje legel komarjev, ki širijo malarijo, in s tem tudi za razvoj turizma.

Tudi zemljišča ob Morači so suha. Dones je zelo nizek. Zato so sklenili, da bodo zgradili prekop od Morače in tako

Nove elektrarne v Sovjetski zvezi

V Sovjetski zvezi so vse vodne elektrarne, ki so jih fašistični okupatorji med zadnjo vojno porušili, spet obnovili. Nadalje so na reki Sir-Darja, kakor tudi v Georgiji, v Kazakstanu in v Uzbekistanu zgradili nove vodne elektrarne. Trenutno gradijo nove vodne elektrarne v Azerbejdžanu, v Armeniji in v drugih pokrajinah dežele.

Vodna elektrarna Mingočana ob Kuri, ki jo zdaj gradijo, bo največja vodna elektrarna Azerbejdžana sploh. Oskrbovala bo vse industrijske obrate in podeželske okraje azerbejdžanske republike z električnim tokom. Velikanska zajeza ne bo oskrbovala z vodo samo elektrarno, temveč bo omogočila tudi namakanje milijon hektarjev rodovitne zemlje.

V Armeniji bodo izkoristili vodo gorskega jezera Sevan in jo napeljali preko 1000 metrov padca v turbine elektrarne.

PO ŠIRNEM SVETU

Hanover. — Kakor poroča agencija ADN, je finančni minister pokrajine Spodnja Saška (britanska zasedbena cona Nemčije) izjavil v skupščini pri razpravljanju o proračunu za leto 1949/50, da se bodo zasedbeni stroški britanske vojske povečali v novem proračunskem letu za 200 milijonov mark in bodo znašali 753 milijonov nemških mark. Minister je pripomnil, da bo letos prišla pokrajina zaradi velikih izdatkov in zasedbenih stroškov v težak gospodarski položaj in da je bilo lani 102 milijona mark proračunskega primanjkljaja.

New York. — Nemški gospodarski list »Aufbau« piše, da je postal nekdanji Hitlerjev finančni minister, vojni zločinec Schacht, finančni strokovnjak in svetnik največje tekstilne tovarne v Čilu »Jarup and Company«.

London. — Britanska kooperativna organizacija žena, ki ima 70.000 članic, je imela letno skupščino. Na skupščini je bila sprejeta resolucija proti vladni politiki pripravi na novo vojno in za vzpostavitev trgovinskih odnosov s Sovjetsko zvezo in državami ljudske demokracije. Okoli 1550 delegatk je zahtevalo

namakali tudi to polje. Ker leži polje više od prekopa, bodo zbirali vodo v posebnem rezervoarju in jo črpali v namakalne jarke. Namakali bodo okrog 18000 hektarov.

V severozahodnem delu Lješkega polja bodo regulirali reko Matnico, ki poplavlja okoli 800 ha zemlje. Ko bo zgrajeno omrežje prekopov in končana melioracija, bo Lješko polje sposobno za intenzivno kmetijsko proizvodnjo. Na velikih površinah bodo gojili bombaž, sočivje itd.

Zeta poplavlja bjelopavliško ravnino. Hudourniki odnašajo rodovitno zemljo in sadovnjake. Poleti v suhih avgustovih pripekah pa posevki v bjelopavliški ravnini venejo zaradi suše. Doslej je tekla mimo njiv, njene vode pa niso izkoriščali, tako da je bjelopavliška ravnina, ki je ena najbolj rodovitnih ravnin v Črni gori, bila skoraj neizkoriščena. Nobe-nega predvojnega načrta za melioracijo niso uresničili. Letos bodo začeli v tem delu republike melioracijska dela, ki so zelo zanimiva. Polje je razdeljeno na 23 revirjev, ki bodo prepreženi z omrežjem betonskih in navadnih jarkov za namakanje. Ker je teren, ki ga bodo namakali, višji od struge Zete, bodo postavili 23 črpalnih postaj. Najprej bodo uredili najpomembnejši revir — Kosov lug, ki obsega 1300 ha.

Melioracijo bjelopavliške ravnine so prav tako že pričeli. V kamnolomih pripravljajo kamen za gradbena dela, na slapu Zete pa gradijo hidrocentrale, ki bo velikega pomena za napredek kmetijske proizvodnje v ravnini, ker bo dajala električno energijo za vse črpalne postaje. Hidrocentrale morajo končati že letos. Z melioracijo bodo na bjelopavliški ravnini pridobili nad 6 tisoč hektarov zemlje. Tu bodo pridelovali bombaž, zelenjavo, sočivje in krmo. Po melioraciji bosta na večjih površinah tudi po dve žetvi na leto. Ko bodo končali vsa melioracijska dela v republiki, bo dobila Črna gora nad 33.000 ha novih obdelovalnih površin. Frontne organizacije v vaseh in okrajih gledajo na ta dela kot na svojo glavno nalogo.

V Kazakstanu gradijo veliko elektrarno ob Irtyšu, ki bo industrijo kakor tudi kmetijstvo kazahstanske sovjetske republike preskrbovala z električno energijo.

Za DP-jevce porabi avstrijska vlada letno 80 milijonov

Dunaj. — Po poročilih dunajske tiskar porabi avstrijska vlada za vzdrževanje taborišč tako imenovanih razseljencev 21,8 milijona šilingov letno, za vzdrževanje beguncev in razseljencev, ki ne živijo v taboriščih, pa plačuje 1,8 milijona šilingov. Za vzdrževanje poslopij, v katerih stanujejo razseljenci in begunci, porabi vlada 8 milijonov šilingov, za druge stroške pa 16,2 milijona šilingov na leto. Samo za nameščence, ki skrbijo za begunce, je porabila lani avstrijska vlada 33,4 milijona šilingov.

znižanje izdatkov za oborožitev in uvedbo nadzorstva nad atomsko energijo. V resoluciji poudarjajo, da so proti politiki izpreminjanja Britanije v oporišče tujih čet in letal ter zahtevajo ukinitve zakona o vojaški dolžnosti.

Praga. — (Radio) Českoslovaška vlada je objavila odredbo, po kateri približno 200.000 sudetskih Nemcev, ki živijo trenutno v Českoslovaški, lahko zaprosi za državljanstvo.

Kairo. — (TASS) Vojaško sodišče v Kairu je obsodilo nekega docenta medicinske fakultete na univerzi na sedem let ječe in denarno kazen, ker so pri hišni preiskavi v njegovem stanovanju našli komunistično literaturo.

Helsinki. — (TASS) V navzočnosti gostov iz Sovjetske zveze, Poljske, Švedske, Danske, Norveške in Avstrije se je v Helsinkih začel kongres železniškega sindikata.

Detroit. — (Radio) 24 dnevna stavka avtomobilskih delavcev »Ford«-a je bila dne 30. maja 1949 končana, ker je podjetje zahtevam delavstva ugodilo.

Liverpool. — (AFP) Stavki ladjedelniških delavcev pristanišča Liverpool se je priključilo nadaljnjih 11.000 ladjedelniških delavcev. S tem se je število stavkajočih zvišalo na 23.000.

V Srbiji bodo letos zgradili 1500 združnih domov

V LR Srbiji bodo letos dogradili nad 1500 združnih domov. Združne domove bo dobilo tudi 73 vasi, v katerih jih letos niso nameravali zgraditi.

Na Kosmetu so zgradili 4 domove, v Vojvodini 7 in v ožji Srbiji 24. Pri 705 domovih gre do dela h koncu, drugi domovi pa so v delu. Številni domovi, pri katerih so delo pravilno organizirali, bodo te dni dograjeni. Najboljše uspehe so dosegli tisti okraji, ki so že pozimi pripravili gradivo in dobro izbrali krajevne vire.

Skoraj na vseh gradbiščih so delali tudi pozimi. Vsak lep dan so izrabili za zunanja dela, v hladnejših dneh pa so dovažali gradivo. V valjevskem okraju so pripravili že pozimi pesek, kamen in gorivo za žganje opeke. S strešno opeko je preskrbljeno 90 odstotkov stavbišč. Pokrili so 6 domov. V subotniškem okraju so postavili pozimi na sedmih domovih strešno konstrukcijo.

V posameznih okrajih so domove dogradili pozimi. V Desimirovcu v kragu-

jevskem okraju so dom odprli pozimi. Vrednost prostovoljnih del dosega pri tem domu nad 730.000 din, pri čemer niso upoštevani prispevki v gradivu, denarju in bonih za nabavo gradiva po vezanih cenah.

V Vojvodini, kjer je bilo največje pomanjkanje gradiva, so uporabljali gradivo starih in drugih neuporabnih poslopij. V posameznih okrajih n. pr. v pančevskem okraju, so frontovci razen tega, da so vsak dan prostovoljno delali, podarili še nad 300.000 kosov opeke. Posamezne vasi so organizirale žganje opeke v poljskih pečeh. Kmetijske zadruge v Crepanji in Banatskem Brostovcu so se obvezale, da bodo izdelale 300.000 kosov opeke.

Kosmetiški odbor je februarja v vseh okrajih organiziral akcijo za zbiranje gradiva za združne domove. Do konca marca so priskrbeli dovolj gradiva za vse domove.

V LR Srbiji je pokazal najboljše uspehe pri graditvi domov timoški okraj, ki gradi 43 domov, od katerih je 42 že pokritih.

Millijardo rubeljev za zdravstveno zaščito moskovskega prebivalstva

Gospodarski proračun glavnega mesta Sovjetske zveze znaša v tem letu 3,5 milijard rubljev. Nad polovico te svote bodo porabili za ljudsko prosveto, zdravstveno zaščito in socialno zavarovanje.

Vodja mestnega zdravstvenega oddelka Moskve dr. Priddannikov je izjavil, da bo moskovski sovjet izdal letos milijardo rubljev za zdravstvo. Ta sredstva so namenjena bolnišnicam, klinikam, otroškim jaslim in drugim zdraviliščem kakor tudi za zdravniške plače. Ljudstvo uživa vsakovrstno brezplačno zdravniško oskrbo. Vsa zdravilišča delajo na državne stroške.

V Moskvi je število rojstev znatno naraslo, zato zida moskovski sovjet dve veliki porodnišnici. Otroške jasli bodo imele 4760 prostorov več.

Trenutno gradijo ogromno novo bolnišnico v Ždanovem okraju in prenavljajo veliko zdravilišče za ocesne bolezni. Večje vsote bodo v tem letu pripravili tudi za letovanje otrok. Lansko leto je bilo na okrevanju skorajda 400.000 sovjetskih pionirjev v raznih pionirskih taboriščih, sanatorijih izven mesta in okrevališčih. Letos bodo to število znatno zvišali.

PRIMOŽ TRUBAR na PRIMORSKEM

8. junija obhajamo obletnico rojstva Primoža Trubarja, ki je leta 1551 izdal prvi dve slovenski knjigi. Ob spominu na najstarejšega slovenskega pisatelja objavljamo članek iz njegovega življenja:

Prvič je videl Primož morje, ko mu je bilo dvanajst let in je prišel v šolo na Reko. Kdo ve, kaj je očeta Miho, mlinar in tesarja, pripravilo, da je dal fanta študirat v reško kapiteljsko šolo h glagoljšem. Sicer je Trubar pozneje trdil, da ne zna hrvaščine (glagolice) ne brati ne pisati, vendar jo je lahko pozabil kajti na Reki ni dolgo zdržal. Krenil je že leta 1521 v Solnograd, a po dveh letih se je spet pojavil ob morju — v Trstu.

V Trst ga je spravil najbrž sorodnik Gregor Trubar (ali Trupar) iz Vipave; ta je bil duhovnik in se je gotovo poznal s tržaškim škofom Bonomo, ki je po tedanjem običaju imel poleg škofije še celo vrsto župnij, med njimi tudi Vipavsko.

Peter Bonomo je šele po ženi smrti postal mašnik in se posvetil službi na avstrijskem dvoru; bival je po večini na Dunaju, zlasti dokler je upal, da bo dobil še dunajsko škofijo. To se mu pa ni posrečilo, zato se je konec leta 1523 preselil v Trst. Ker si je hotel tu urediti dvor, je potreboval zanj novih služabnikov, za stolnični pevski zbor pa novih pevcev. Primož je bil dober pevec. — že v Solnogradu se je preživljal s petjem — in tako je postal najbrž po priporočilu vipavskega sorodnika diskantist, član pevskega zbora v tržaški stolnici, in hkrati Bonomov komornik ali osebni služabnik. Bonomov je skrbel tudi za njegove študije tolmačil je Trubarju in drugim klerikom Vergila in Erazma Rotterdamskega ne le v laškem in nemškem, temveč tudi v slovenskem jeziku. Pa poslušajmo

je Trubar pridigal precej novotarsko, nastopajoč na primer proti romanju in postu, da si se še ni povzpel do jasne protestantske ideologije. Moral je pobegniti in zatekel se je k svojemu zaščitniku in do brotniku v Trst. Zdaj je postal nekak škof dvorni kaplan in oficialni tržaški slovenski pridigar. V pismu iz leta 1586 se izrecno imenuje »bivši... slovenski pridigar v Trstu«. Po vsej verjetnosti je pridigal v cerkvi Morske matere božje. Važno pa je, da je Trubar zdaj dobil novih pobud, ki so ga čedalje bolj odvajale od stare cerkve.

V Trstu si je prizadeval za reforme zdravnik in filozof dr. Melhijor Ceroni, a pomagal mu je stari Bonomo. Tako sta 1540 povabila v Trst meniha Julija Terenziana, ki je prav tedaj prestal v Bologni preiskavo, ker so ga dolžili, da je krivo učil. Trubar ga je verjetno spoznal in slišal njegovo pridigo, ki je v njej nastopal zoper praznoverje ter opozarjal na »evangeljsko pot«. Kako močno je tičal Terenziano v novi veri, priča to, da so ga v naslednjem letu v Benetkah spet zaprli in ga spravili pred inkvizicijo; pa jim je pobegnil v Švico ter postal klavinec. H klavincem se je nagibal tudi Bonomo, ker je širil Calvinove nauke; gotovo se jih je navzel tudi Trubar. Tako lahko trdimo, da je tudi drugo bivanje našega reformatorja v Trstu imelo velik vpliv na njegovo novoversko orientacijo.

Po Bonomovi smrti Trubar ni imel več stikov s Trstom, pač pa ga srečamo leta 1563, na agitacijskem izletu po Goriškem. Takrat je bil Trubar superintendent v Ljubljani in na povabilo grofa Jurija Thurna, deželnega upravitelja goriškega, je šel pridigat v Gorico, v Rubije in k Sv. Križu. Sam je poročal o tem izletu v pismu baronu Ivanu Ungnadu takole:

»Pred štirimi tedni me je poklical gospod Jurij, grof in baron Thurn, v Gorico. Tu sem pridigal štirinajst dni zapovrstjo nemški, slovenski in laški v hiši gospodov Eckov in na gradu v Rubijah kajti duhovniki me na prošnjo niso pustili v cerkev. Delil sem obhajilo ob pridigi v

VSEM SLO
venjom / Gnado / Myr / Mylo
hostinu prauu Sposna
nebošhye / Slusi Jez
susa Christusa
prossim.

**Obi kerazhenio
ti / Jest sem / lete
stule is svetiga
pisma (inu nih
islage vte priso
ni shloshene) fater v saki sastop
ni shlosh / ki / hošhe vnebu pryti
tma veiditi inu deshtati / hrim
tudi to litanio inu ano pridigo /
vle te buquice / pustili prepisati
vnashiesig / Bogu nazhast inu
hdozbrumu vsom mladim tar
preprostim ludem nashe deshter
le. Sakai is nih / se vsaki lahku
A iii**

Znamenita narodna stran, kjer se pisatelj obrača do vseh Slovencev

vseh treh jezikih in krstil sina gospodu Hanibalu Ecku, zaradi česar so duhovni varčku na koncu knjige. Tesne zveze s Primorsko se kažejo tudi v posvetilih na-

šlih protestantov, ker se v njih obračajo ki in menihi kar noreli. In ko sem jahal nazaj na svojem osličku, sem v Križu pridigal neko nedeljo v cerkvi; zbrala se je vsa vipavska dolina in mnogo duhovnikov. Nihče ni ugovarjal, celo duhovnikom je bila pridiga všeč. To pridigo bom, ako Bog da, na kratko sestavil v omenjenih treh jezikih in jo poslal v milost, da se natisne. Nekateri goriški duhovniki in menihi so s pomočjo in pod varstvom Amara, namestnika škofa in generalnega vikarja oglejskega patrijarha v Vidmu, in papeževega legata na Dunaju obdolžili pobožnega vrlega gospoda grofa Thurna, njegovo milostno knežjo soprogo in mene pri rim. ces. veličanstvu ter tudi dosegli ukaze za gospoda upravitelja Dornbergerja v Gorici in gospoda Lanthlerja, naj me ulove in me zapro, če še kdaj pridem v grofijo Goriško.

To so bili stiki prvega našega pisatelja Primoža Trubarja z našo Primorsko. Kakor v drugih slovenskih pokrajinah je marljivi Trubar tudi po Primorskem utrjeval »slovensko cerkev«. Primorska pa ni sama prejemala od kulturnikov od slovenskega središča, temveč je tudi obilno vračala. Dala je Slovincem znamenitega reformatorja Sebastijana Krelja, ki je postal Trubarjev naslednik v Ljubljani. Ta Vipavec je bil eden najbolj učenih slovenskih protestantskih pisateljev; njegove pravopisne in jezikovne reforme je sprejel Jurij Dalmatin ter jih uveljavil v svoji odlični Bibliji. S Krasa je prihitel leta 1581 v Ljubljano pridigar Živčič in kot član revizijske komisije za Biblijo prispeval s posebnostmi kraškega govora, ki jih je Dalmatin upošteval v slo- ne samo do Kranjcev, Štajercev in Korošcev, temveč tudi do Slovencev na Krasu, v Istri in v grofiji Goriški.

Taka živahna slovsstvena in kulturna povezanost Slovenije s Primorjem, tesna v dobi prvih slovenskih knjig, je ostala in se krepi prav do današnjih dni kljub vsem nasiljem, ki so jo hotela pretrgati.

Dr. Mirko Rupel

Trubarja samega, kaj je povedal o tem svojem učitelju:

»Imenovani tržaški škof me je vzgajal, učil in pošteno navajal k popolni pobožnosti; na svojem dvoru je meni in drugim razlagal poleg Vergila tudi Erazmove in Calvinove institutiones v laškem, nemškem in slovenskem jeziku. In ko sem bil še deški pevec v njegovem zboru, me je obdaril z župnijo Loko pri Radečah, s katere absenco ali penzijo, kakor se reče, sem študiral nekaj časa na Dunaju. Ko me je nato posvetil v duhovnika, mi je dal župnijo Laško v upravo, nato mi je naklonil beneficij sv. Maksimilijana v Celju in končno mi je pomogel hkrati s prostosrčnim in gostoljubnim gospodom, pokojnim gospodom Frančiškom Kacijanarjem, škofom ljubljanskim, do kanonikata v Ljubljani. In dobri Bonomo je preminil čisto krščansko leta 1546, ko mu je bilo nad 90 let. Kristus, naš Gospod, daj njemu in nam vsem veselo vstajenje! Amen.»

V tem poročilu, ki je vzeto iz nemškega uvoda Novega testamenta 1557, je Trubar povedal, da mu je Bonomo dal župnijo, čeprav še ni bil posvečen v mašnika. Dal mu jo je zaradi dohodkov, saj Trubar ni šel v Loko, marveč je poslal tja svojega namestnika (vikarja), z dohodki loške župnije pa je krenil na Dunaj. Tam je dve leti študiral na višjem tečaju meščanske šole pri sv. Štefanu, ker za univerzo ni bil pripravljen; pa saj je v tistem času od tisoč duhovnikov študiral le eden na vseučilišču.

Ko se je Trubar vrnil z Dunaja, ga je Bonomo posvetil. Najprej je šel služiti v Laško in potem v Ljubljano. Tu pa ga je čedalje preganjati deželni glavar Juričič, ker

Cesta se vije iz Ljubljane na Gorenjsko

Od Ljubljane se proti Gorenjskem vije nova, široka, lepo betonirana cesta. Mlada je ta cesta, a vkljub temu je že mnogo doživela. Malo pred vojno je bila končana. Še preden se je beton na njej do- dobra strdil, je že morala prevzeti nase težka bremena. Po njej so drveli kamijoni na sever, kamijoni polni vojaštva, provijanta, municije in vseh tistih stvari, ki spadajo k vojski. Betonske prsi ceste se nikakor še niso utegnile oddahniti, ko so spet drveli po njej isti kamijoni. To pot pa v obratno smer: proti jugu. Lepega pomladnega jutra so se dolge kolone pre- trgale in cesta je zadila. A le za malo časa. Na njej so se pojavili ljudje, tako čudni, da se je cesta zares začudila. Kaj hočete, bila je pač še mlada, niti slutila ni, kaj vse bo šlo preko njenih prsi in reber! Ti ljudje so bili obloženi z vsako- vrstno prtljago. Nekateri so šli peš, drugi s kolesi, tretji z vozovi. Na jug spet na jug. Nekje na severu je bobnelo. Cesta je stokala: trgali so mostove, njeno živo vez preko rek in potokov. Ljudje, ki so bežali po njej, so se strahoma obračali in prisluskovali, potem pa še hitreje stopali proti jugu. In o vojni so govorili, o begu v Ljubljano, kjer bo nemara manj hudo. Med temi ljudmi je smuknilo par luksuznih avtomobilov in potem je zavladala tišina. Prava, moreča tišina. Še otrok ni zajokal na cesti ni bilo čuti glasu matere, ki bi ga karala, naj se izogiba vozil. Cesti je bilo neprijetno spričo nenavadne tišine, ki je v sebi skrivala grozo. Želela si je, da bi življenje na njej znova zapelo, za- kričalo, zajokalo, kar koli že. Čakala je, hotela je občutiti, da življenje še je, da še ni popolnoma zamrlo.

Dan in noč je počivala, potem pa je oživela, to pot bolj, kakor poprej. Po njej so stopali ljudje. Toda kakšni ljudje? Ne, cesta še nikdar ni videla takih! Toda bila je mlada in je sploh še malo videla. Tre- ba se bo privaditi! Prav gotovo pa bi cesta težko prenesla, če bi po njej stopa- li vedno majhni, črnomodrikasti, povalja- ni vojaki, gončič mule in prepevajoč za- teglo in počasi. To živo mravljišče, ki je šlo po cesti, je bilo zoprno. Zdi se, da si je kar oddahnila, ko je vir čudnih črnola- slih človečkov ugasnil in je spet za neko- liko ur zavladal mir.

Takrat je prišlo po cesti nekaj nena-

vadnega. Verige težkih tankov so se za- rile vanjo, neusmiljeno so jo tlačile, prav do drobovja so jih hotele podreti. Posre- čilo se je tem zlobnim pošastim, da so ji tu in tam malce načele kožo, več pa ne. Cesta se ni dala! Izbočila je prsi, se branila, da bi ji prodrli do drobovja. Kakor bi hotela pokazati, da ni zgrajena samo iz kamena, asfalta in betona, ampak tudi iz znoja neštetihi ljudi, ki so jo gradili. V njej je znoj, v njej moč tisočev napetih mišic, v njej je sila, ki je ljudem neopaz- no polzela iz teles in prehajala v cesto. Zato je cesta lahko kljubovala neznanim pošastim, ki so z ropotom drvele po njej. Posmehovala se je kamionom in motor- jem s prikolicami. Če je ni razoralo že- lezo, kaj bo tu opravila guma.

Nenadoma pa se je nova, široka, beto- nirana cesta zresnila. Jeknila je, kakor bi šel tih vzdih po njej od Ljubljane do Gorenjske. Zakaj? Ne vem. Samo slutim. Najbrž se je zagledala v ljudi, ki so sedeli na kamionih in vseh vrst motornih vo- zilih. Zazrla se je v zelene, brezdušne robote. Saj cesta ni bila mrtva! Bila je živa žila, po kateri je imelo teči življenje dežele. Imela je posredovati blaginjo de- žele. Na njej bi moral biti jasno izražen vsak utrip življenja ljudi, ki ji je vezala z drugimi kraji in deželami. In ker ni bi- la mrtva, je spoznala, da so mrtvi roboti ljudje, ki zdaj potujejo po njej. Vse v njih je bilo mrtvo, davno ubito. Samo v nekaterih je še živela zloba, brezmejna zloba. Drugi pa so se navadili, da so iz- polnjevali povelja teh, ki so bili polni zlobe, molče in brez ugovora, pa tudi brez misli.

Po novi, lepi cesti, je prvič v času nje- nega življenja korakal tuji osvajalec. Trd je bil korak njegovega škornja. Najstarej- še ceste, ki pod prahom pozabljanja vlečejo na dan rimske kohorte, še niso videle takega osvajalca. Saj še Turki ni- so bili hujši! Prišli so in so šli, kadar so naropali zadosti plena in sužnjev. Zelen- ci v nerodnih škornjih pa so se ustavili in so kazali namero, da ne pojdejo nika- mor več odtod!

Spet so po cesti drveli kamioni. Vozi- li so ljudi, mlade in stare, otroke in mla- de deklice. Vsak je k sebi tiščal borno culo. Tako žalostni so bili, tako zelo ža- lostni! Le zakaj? In potem je cesta dou-

mela: zato, ker so jih vedno vozili v isto smer, nazaj pa niso pripeljali nikdar ni- kogar. Stara cesta na križišču ji je po- vedala, da so tako delali tudi Turki: po njej so vodili ljudi na jug in le malo kdo se je vrnil, kakor Miklova Zala. Mlada cesta je v svojih betonskih možganih raz- mišljala o suženjstvu in se ni kar nič ču- dila. Že ko je prvič videla može v zelenih oblekah in nerodnih škornjih, je vedela, da prinašajo ljudstvu gorje! Kaj bi mogli primesti drugega kakile živi stroji, v ka- terih je mrtvo vse, razen zlobe?

Čas je mineval in po cesti je šlo mnogo kamionov. Cesta se ni več čudila, vse pre- več je že videla in doživela. Zdelo se ji je, da je stara, zelo stara! Vendar jo je genilo prav v njeno kamnito jedro, ko je spet videla kamione, ki so peljali ljudi, samo može. Vso pot jih je opazovala in je na njihovih mrtvih obrazih videla za- pisano smrtno grozo. Kamioni so se ustavili prav ob cesti. Ljudi so izpehaval in jih jeli privezovati na drevesa. Kaj

naj to pomeni? Potem so streljali s stroj- nico in cesta je čula smrtno kriko, še ne- kaj vzdihov. Na njen beton pa je pa- dalo nekaj kapljic krvi. Sonce jih je hitro posušilo in ostale so dolgo, dolgo na ce- sti. Poslednji spomin na ljudi, ki so umi- rali z vzklikom: »Smrt fašizmu — svobo- do narodu!« Odtlej je kakor vzdih za- velen po cesti, kadar je po njenih kamni- tih prsih spet zadrdral kamion z bledimi možmi, ki jim je že na čelu lepel žig smrti.

Nekega dne pa je šel nekdo po cesti, previdno in počasi. Nepristano se je ozi- ral gori in doli, opazoval je njene boke in bil sploh sila oprezen. Kadar so se pe- ljale zelene lutke, je vselej stopal vstran in se kam prikrl v jarku ali še globlje v gozdu. Čevlje je imel že močno izho- (nadaljevanje na 4. strani)

CESTA SE VIJE IZ Ljubljane na Gorenjsko

(Nadaljevanje s 3. strani)

jene in truden je bil. Vendar ni vzdihoval, niti ni bil videti potrta. Cesta, ki je videvala dan za dnem same žalostne obraze, ga je bila kar vesela. Ko se je bližal večer, je sedel na rob ceste v mehko travo in iz žepa privlekel nekaj prigrizka. Počasi je grudil kruh, s trdo, žuljavo roko in pobiral drobtinice. Takrat si je obrisal znojno čelo in rekel sam sebi: »Teško je življenje ilegalca! Vendar ne bom omagal! Moram dalje, moram!«

Nova cesta se je zavzela. Tako je na križišču vprašala svojo staro soseda kaj je to: ilegalca! A stara cesta, vsa častljiva, ji ni vedela pojasniti čudne besede. Pobrskala je v spominu po drobcih latinščine, pa ni mogla ničesar izbrskati. Neka nova moda pač, je menila zaničljivo. Vse staro in dobro ljudje mečejo v kraj, zato se bodo nemara tudi mirni in poštene ljudje začeli spreminjati v ilegalce.

Nova cesta se je vsa pogreznila v premissljevanje besede »ilegalca«. Zdaj jo je slišala pogostje. Včasih jo je izgovoril posameznik. Včasih je videla gručo ljudi, ki so skrivaj in ponoči prečkali njeno širino. Sčasoma pa se je navadila spoznavati ilegalce tudi, če niso izrekli svojega imena. Že po zunanosti, po izmčenem pa vendar odločnem izrazu na obrazu, jih je spoznala. Neke noči je doživela pravo čudo. Skupina takih ilegalcev, ki se jim je reklo tudi partizani, je napadla nemški kamijon. Joj, to je bilo pokanje! Kamijon je zgorel s pobitimi Nemci vred. Odtlej je cesta ljubila partizane in kadar so jo prečkali, bi jih najraje kar zadržala na sebi, ali pa jih opozorila, če jim je pretela nevarnost. In čim dalje več jih je prehajalo čez njo! To je bilo gotovo dobro znamenje! Ko vojne le ni hotelo biti konec, je nekoč nekdo rekel: »Se malo časa, pa se bomo mi svobodno vozili po cesti, kakor se zdaj švabi!« Cesta je te besede slišala in si jih zapomnila in čakala je, da se vesela napoved uresniči.

Se je čakala. Mrtva je bila in večinoma prazna. Če pa je kaj šlo po njej, je bilo samo gorje. Potem pa je spet oživila, kakor že vsa leta ne.

Spet so ji železne verige trgale kožo in jo pretresale prav do mozga. Zdaj je šlo spet proti severu. Po cesti so se valili zeleni Nemci, njihovi škornji so bili blatni, kolena so jim klecala pod težo na hrbtu. V zraku so krožila letala in Nemci so bežali v jarke in bližnje gozdice vselej, kadar se je pojavilo letalo. Ko je letalo izginilo, so spet trudno stopali dalje. Zdaj je bobnelo na jugu in Nemci so strahoma prisluskovali bobnenju. Njihovi obrazi so bili topi in ravnodušni,

kakor nekdanj. Samo njihove oči so postale žive, nenavadno žive. Strah je bil zapisan v njih. Vsi so pobežali pogled v cesto in ona je razločno čutila, da je v vsakem paru oči zapisan strah... Strah... Zasmejala bi se cesta, zakrohotala bi se tem bednim pojavom, ki so ljudem prinesle toliko strahu in trpljenja,

zdaj pa njim samim ni ostalo nič drugega kakor strah...

Še enkrat je cesta vzdrtela. To je bilo tedaj, ko so po njej drdrali kmečki vozovi in so trudnim konjem klecale noge. Cesta je bila trda in dolga. Ti ljudje niso bili mrtvi. Na njihovih obrazih je

Nikogar ni, da bi jokal...

Danes sem umrl in nikogar ni, da bi se me spominjal, nikogar, da bi nosil mojo krsto, nikogar ni, da bi jokal za menoj, nikogar ni, da bi z zemljo zagrnil moj grob.

Govorim sam zase in za svoje tovariše, kajti kdo drugi bi govoril? Grenko je biti brez imena, biti nekdo, o katerem vedo povedati samo tole:

»Grški parnik Himara s tonažo 1500 je pri otoku Kavaliano zadel ob mino in se potopil. Štirideset uklenjenih grških partizanov se je potopilo s parnikom vred.«

Jaz sem eden izmed štirideset mrtvih. Naša smrt je bila mrzla, brez upanja, strašna smrt človeka s toplo krvjo in z ljubeznijo do življenja, človeka, ki se je v onem trenutku spominjal žensk, ki jih je ljubil, in otrok, ki jih je spočel, človeka, ki se je spominjal belega, svežega

bil zapisan obup, strah, negotovost... Šli so z bornimi culami na vozovih, ne da bi vedeli, kam bodo položili glave. Tu so pa pustili domove, pustili posejano polja, ki so obetala žetev, pustili travnike, ki so šli v razcvet. Zajokala bi cesta, tako jo je pretreslo, ko je videla ljudi, ki po nepotrebnem zapuščajo rodno grudo. Hkrati jo je prevzela vroča želja, da bi s svojih betoniranih grudi mogla pahniti vso to sodrgo, ki je prinesla strup sovražstva, vse tiste, ki so strup sovražstva sejali, pa tudi tiste, ki so ga zalivali, negovali in pleli, da je bujno uspevalo. Ti revni, zapeljani ljudje tu, ki so bežali v neznanu, so bili zadnje žrtve...

Ko je zdaj odjeknilo novo življenje na cesti, se ga je vzradovala. Čeprav ji je bila koža tu in tam raztrgana, je ni prav nič bolelo, ko so po njej spet drveli kamijoni, na njih pa jugoslovanske zastave. Cesta je doživela slavnostni dan, ko je po dolgih letih prvič zadonela na njej slovenska pesem. Slovenska pesem, tako sladka, tako melodična, da nikjer na svetu nič lepšega ni! Postavni, zarjaveli partizani so peli in v vetru so vihrale zastave, znanilke svobode, ki je ne sme biti nikdar konec! Nikdar, nikdar več ne smejo stopati po tej cesti osvajalci v zelenih uniformah in škornjih, ki tako trdo teptajo po tleh! Nikdar več se ne sme tu razlegati tuja beseda! Ljudje ne smejo več trpeti! Dovolj je bilo trpljenja za mnogo narodov! Dovolj je bilo tudi junštva, ki ga bo lahko opevala pesem skozi stoletja. Mir mora zavladati tod in cesta, ki je toliko preživela, mora postati žila, po kateri se bo pretakalo življenje, ljudstvu v korist. V ta namen so jo obdelovale žuljave delavske roke, v ta namen jo je napajal znoj s tolikih obrazov! Napajal jo je znoj Slovenca, Hrvat in Srba. V bratski slogi so jo gradili.

M. M. Končič

kruha, ki ga je jedel, in vina, ki ga je pil.

Nimam imena, nihče me ne pozna in ne bom imel imena, dokler ga ne bodo našli zame in za moje tovariše. Toda da boste vedeli kaj smo bili in da boste vedeli kaj se je z nami zgodilo, vam bom v nekaj stavkih, kolikor mi je pač mogoče, opisal zgodbo.

Moja zgodba je običajna in vsakdanja, kakor vseh mojih tovarišev.

Rodil sem se pred tridesetimi leti neke med makedonskimi griči, kjer je nebo jasnejše, kakor kjer koli drugje na svetu, kjer pihajo natoplejši vetrovi. Imel sem štiri brate in tri sestre — v moji domovini so velike družine. Moj oče je bil mizar in ko sem toliko dorastel, da sem lahko vihtel kladivo in stružil z obličjem, sem mu pomagal pri delu.

Kaj naj še povem? Tekal sem po gri-

hajali premožnejši kmetje, nekateri celo z vozovi. Kmet Zgank je od Gnide odpeljal poln voz gospodarskega orodja, kmet Oplaz voz hišne opreme od Zimmerla, kmet Uran je pobral po praznih hišah preproge in zavese. Vsi ti so veljali za premožne ljudi.

Drugi kmetje in kajzarji so plenili po hlevih:

»Meni je Gnida odgnal kravo... meni svinje, meni konje, bindej bi bil, če bi si ne vrnil!«

Kljub temu, da je bila vas polna ljudi, se je poznalo, da ne vlada več tisto bojno razpoloženje, kakor na predvečer. Vse je bilo nekam tiše, mirnejše in slovesnejše, kot po kaki sedmini.

Od Zimmerla sta Petruh in Šantač odšla proti Gnidi. Srečevala sta ljudi, ki so postajali po dvoriščih in pred hišami, kot bi hodili po pokopališču.

Pred Gnidom ju je dohitel Dren, ju ustavil in rekel:

»Pri Janku je naše zborovanje, pridita takoj!«

»Zborovanje? ...«

»Da, zborovanje, naše zborovanje, moramo videti, kaj bo.«

Šantač se je zasukal na daljši nogi, ošinil Petruha z radovednim pogledom in vprašal:

»Ali so tudi tebi izpraznili skrev?«

Dren ga ni čul, ker je že dirjal dalje.

Šantač se je zasukal zdaj še na drugo stran in dvoumno zamežikal.

čih. Ob prostem času sem se zleknil v travo in se pogovarjal s pastirji. Poslušal sem stare pripovedke iz davnine, ko so se naši pradedje borili za svobodo, kajti naša domovina je starodavna in naša borba je borba vseh časov.

Mnogo deklic sem ljubil, kajti vroča kri se je pretakala po mojih žilah. Moja nevesta pa je bila biser z naših gora. Njene oči so bile, kakor južna noč in njene ustnice — makovi listi.

Še preden so Mussolinijevi fašisti ušli v našo deželo in še preden sem šel v borbo, sva imela dvojce otrok, dečka in deklico.

Tekle so solze, a nihče se ni ustrašil borbe s fašisti: borba ni bila nič novega za Grke. Mesece in mesece smo jih toliko, nato pa so prišli barbari s severa in njihovi bombniki so bobneli nad našo deželo.

Bili so v premoči in še med našimi ljudmi so imeli zaveznike. Ko so zasedli našo majhno domovino, so razglasili, da so nas premagali.

Toda nismo bili premagani, dokler so med nami živeli pogumni možje. Vrnili sem se domov. Tam smo se zbrali v majhno četo mož in prisegli, da se bomo borili za svobodo, dokler ne bo mrtvih ali izgnanih iz naše dežele poslednji fašisti.

Poslovili smo se od naših žena, od naših otrok, odšli smo v gore ter nadaljevali borbo. Ker pa nas fašisti niso mogli ugnati in premagati, so pobili naše žene in otroke in požgali naše hiše.

Kljub vsemu nismo odnehali. Zdaj nam ni ostalo drugega, kakor svoboda in samo njo bi lahko izgubili. Solze so se že davno posušile. Končno je prišel dan svobode, vsaj mislili smo tako. Zavezniki so premagali Nemce in s puškami na ramah smo odkorakali proti Atenam.

Tedaj smo spoznali, da še niso bili mrtvi vsi fašisti. Na atenskih ulicah sem videl žene in otroke, ki jih je pokosilo angleško orožje. Videl sem vrste delavcev postavljenih ob zid. Videl sem angleške bajonete, ki so ščitili peto kolono. In vrnil sem se s svojimi tovariši v gore.

Toda zdaj je bilo hujše. Kar ni uspelo fašistom in nacistom, je uspelo izdajalcem našega naroda. Padli smo v zasedo, razorožili so nas in uklenili. Zavlekli so nas v angleško taborišče, kjer smo umirali od lakote in pretepanja. Potem pa so nas uklenjene ukrcali na Himaro in odpeljali v izgnanstvo.

Spominjajte se me! Ležim na dnu morja še vedno uklenjen v verige. Nimam imena, nihče me ne pozna, nimam družine, nikogar nimam, da bi me klical in jokal za mano.

Toda prišel bo čas, prišel bo dan, ko bodo meni in mojim tovarišem dali ime, ko nas bodo častili, ne s solzami, temveč z zmagovalnim novim svetom, o katerem smo sanjali.

(Tovariš)

18

»To je ukradeno blago, Petruh! Kaj si storil?«

»To je naše blago, nam je bilo od ust odtrgano!« se je zagovarjal Petruh. Šantač je branil oba:

»Če bi ne bila vzela midva, bi bili vzeli drugi!«

Mafi se je temu dejstvu sicer vdala, vendar se ni pomirila z vestjo in še nikoli ni delala zaseke s takimi občutki, kakor jo je delala to pot.

Ko sta se pa tretjič vrnila v skrev, sta našla votlino prazno; nekdo je bil medtem odkril skladišče in ga izpraznil.

Petruh in Šantač sta skoraj zajokala od srda.

»Tatovi!«

»To ni dobro znamenje!«

Vse je šlo narobe. Po kratkem preudarju pa sta jo oba meni nič tebi nič spet ucvrla v Mežico.

Šlo je že proti poldnevu.

Pred vasjo sta srečala človeka, ki je nosil polovnjak; prav za prav sta srečala polovnjak, ki se je počasi pomikal po cesti. Nekdo je zbil sodu dno in si ga nataknil na glavo.

»Kdo si?« je pobaral Šantač.

Sod ni odgovoril.

»Dober dan, polovnjak!«

»Spotil!« se je zaslišal votel odgovor.

»A ti si, Možina!« sta se nasmejala oba.

Kajzar Možina jo je brez odgovora pobiral dalje s svojim plenom.

V vasi je še dalje plamtel režim medvladja, glas o plenitvi trgovin je bil čez noč prodrl do poslednje kmečke bajte v hribih in zdaj so začeli dreti v vas kmetje. Trgovine so bile že do jutra popolnoma izropane. Sedaj so ropali še preostalo blago, gospodarsko orodje, hišno opremo, vozove, živino. Uboga gmajna, ki je ponoči že opravila svoj posel, se je zdaj očividno umaknila kmetom. V vas so pri-

Petruh se je takrat spomnil Gnide ter snočnjega prizora v svinjaku.

»Pojdiva pogledat, kaj je z njim!«

Odšla sta v svinjak; vsi kotci so bili že prazni, povsod se je poznala roka ljudske rihte. Le kotec, v katerem je prejšnjo noč ležal Gnida, ni bil prazen. Tam je ležal Gnida, zarit v slamo, s podvitimi rokami, njegova glava je bila nabuhla, podobna ogromni buči; čez senca mu je zevala začrnjena rana, iz katere se je vlekel curek strjene krvi po celem desnem licu. V gnojnici na dnu obrobnega žleba so se blesteli čudno črnkasti korlobarji strjene človeške krvi, bolj goste, kot pa je bila gnojnica...

Zloglasni predsednik revizijske komisije, magnat in patriot Gnida je z razbito glavo ležal mrtvih v svinjaku...

Na prelomnici

Po dolini Mežice je tri dni drvel ljudski vihar; doslej so razbijala po fužinah patna kladiva, grmeli so ventilatorji, tu lile sirene, cvilile žage in cirkularji, zdaj je ves ta hrušč in trušč zamrl, kakor bi odrezal, a rodil se je mnogo silnejši grom od prejšnjega. To je bil grom ljudstva, ki se je razlegal iz fužin, iz revirjev, iz dolin, iz globač, z bregov in slemen.

Meža, ta zelena, čista, rjava, črna voda, ki grmi po koritu proti Dravi, je došla brata, ki je grmel še hujše. Kakor div-

(Dalej)

Borovlje

Zadružniki Hranilnice in posojilnice v Borovljah so imeli dne 22. maja 1949 svoj občni zbor, ki je bil sklican v smislu novih določb. Hranilnica in posojilnica v Borovljah je bila ena izmed najboljših slovenskih zadrug na Koroškem. Ustanovljena je bila pred dvainštiridesetimi leti, leta 1907, in se je zelo hitro razvijala. Promet je naraščal od leta do leta, kar dokazuje, da si je zadruga v kratki dobi osvojila zaupanje najširših krogov našega prebivalstva. Kmetje, delavci in obrtniki, vsi so prihajali v zadrugne prostore, nekateri so vlagali svoje prihranke, in tako je zadruga mogla mnogim pomagati v denarni stiski, rešila jih je eksistenčnega poloma in obvarovala pred izkoriščevalskimi bankami ter jim pripomogla h gospodarskemu podvigu. Ni torej čudno, da je bila naša zadruga našim nasprotnikom in vsem onim, ki bi najraje čimprej videli našo gospodarsko propast, v napotje in trn v peti in so ji na vse mogoče načine nasprotovali. V kolikor se jim pred drugo svetovno vojno zadrugnega razvoja in razmaha ni posrečilo preprečiti, so to na mah izvedli nacistični nasilniki. Leta 1941 so nenadoma prihrumeli komisariji v spremstvu gestapovcev, poklicali načelnika in tajnika zadruge in zahtevali, da sta morala odpreti poslovne prostore. Takoj so zahtevali knjige in jih pregledali, sešeli denar in postavili kot komisarija zadržke Jožefa Francoja iz Podgore. Načelniku in tajniku pa so povedali, da nimata ničesar več iskati v posojilniških prostorih. To se je zgodilo v eni kratki uri in slovenske posojilnice v Borovljah ni bilo več. Veliko železno blagajno in drugi inventar so odvekli, prostore pa je prevzel neki nacistični trgovec.

Zanimivo je bilo poročilo načelstva. Štiri leta že pišejo avstrijski listi in ob raznih priložnostih poudarjajo predstavniki deželne in zvezne vlade, da Slovenci na Koroškem uživamo vse mogoče pravice in da je bilo že vse uropano in razvlečeno zadrugno premoženje povrnjeno, škoda poravnana ter da slovenske zadruge spet delujejo. V resnici je zadeva drugačna. Večina naših posojilnic še ne more delovati, ker jim še ni bilo povrnjeno uropano premoženje. Oblast je na eni strani spet priznala slovenske zadruge, na drugi strani pa je ista oblast zavrnila izdane naredbe in se tako vleče ta uredevec že četrto leto. Ni resnica, kakor trdijo in varajo svet, da je z zopetno vzpostavitev že vse v redu, kajti kako naj bi bilo, če še niso dobile nazaj uropanega inventarja in ji ni bila povrnjena škoda. Prav čudne in škandalozne metode so to. Po zdravih pojmih pravice je nerazumljivo, kako je mogoče, da kri-

vica, ki je bila po nacistih izvedena v eni uri, še danes, po štirih letih ni popravljena.

Zaradi tega pa je občni zbor soglasno sklenil, da zahteva uropano premoženje nemudoma nazaj in se bo obrnil s tozadevno zahtevo na povračilno komisijo.

Občni zbor se je tudi spomnil in počastil spomin med tem časom umrlih članov načelstva in nadzorstva, zadružnikov Antona Stangla in Jožefa Müllerja. Oba sta bila med ustanovitelji Hranilnice in posojilnice v Borovljah.

Šmihel

Nadutost, neinteligentnost, pomanjkanje vsakega čuta za pieteto, nebrzdano narodno-šovinistično sovraštvo v vrstah orožnikov na našem ozemlju nazorno dokazuje primer, ki se je pripetil ob prevozu partizana-junaka, tovariša Lenarta, skozi Šmihel pri Pliberku. Kakor povsod, je narod in vse antifašistično prebivalstvo spremljalo prevoz telesnih ostankov nepozabnega junaka, ki je žrtvoval svoje mlado življenje za svobodo narodov, tudi avstrijskega, z globokim spoštovanjem in čutom najudanejših hvaležnosti tudi v Šmihelu. Sovražno pa so gledali sprevoz nekateri, ki so z navdušenjem nosili Hitlerjeve uniforme in danes predstavljajo avstrijsko varnost, nekateri orožniki, ki svojega sovraštva niso mogli brzdati. Tudi v Šmihelu so hoteli naši mladinci predati vence, ki so jih spletla hvaležna srca, in so bili okrašeni z narodnimi trakovi. Mladinki, tovarišici Mišičevi, nek žandar ni pustil predati venca in ji je na njen večkratni in odločen protest enostavno zastavil pot in izročitev venca zabranil in izjavil: Sedaj ni čas za to. Ravnotako ni pustil tovarišici Zaluberškovi Tini iz veže, ki je istotako hotela predati venec. Tako stališče orožnika pač govori samo na sebi dovolj jasno in karakterizira avstrijske varnostne organe.

Glinje

Marljivi in širom Slovenske Koroške znani igralci Slovenskega prosvetnega društva »Bilka« iz Bilčova so v nedeljo, dne 22. maja 1949, gostovali tudi pri nas v Glinjah. Na našem odru smo že parkrat videli igrati »Domen«, toda tako odlično igrane, kakor so jo podali gostje iz Bilčova, še nismo videli. Priznati moramo, da so igralci in igralkе vsi brez izjeme igrali dovršeno in to kljub temu, da so igrali na tujem odru, kjer je množično igrati težje prirediti kot na domačem, kjer je mnogo lažje uporabiti vse scenske pripomočke, ki vsako odrsko delo dvigajo na večjo višino, in igralci na domačem odru lažje in popolneje izvajajo režiserjeva navodila. Vsi so se z vsi

resnobo poglobili v svoje vloge in igrali tako doživeto, da je bil učinek na gledalce zelo močan. Gledalci so navdušeno odobravalii dejanje za dejanjem. In peli so bilčovski pevci in pevke, da jih je bilo kar veselje poslušati, zato je tudi pevcem veljalo živahno ploskanje.

Bilčovščani so pokazali, da nekaj znajo in so lahko za zgled marsikateremu društvu. Vzorna disciplina, predanost ideji, medsebojna harmonija so vrline, ki rodijo tudi tako lepe uspehe. Glinjčani se jim za njihov obisk iskreno zahvaljujemo in jim ključemo na skorajšnje svidenje, ker bodo pri nas vedno dobrodošli.

Dobrla ves

Lep nedeljski popoldne, dne 29. maja t. l., so se zbrale množice našega ljudstva iz Dobrle vasi in okolice na kulturno prireditve, ki so jo nudili št. janški igralci, po dobro uspelem nastopu z igrati »Svet brez sovraštva« v Železni Kapli, tudi v Dobrli vasi. Ljudje so nestrpnost pričakovali pričetka igre o kateri so že mnogo slišali, da so jo že večkrat z uspehom igrali.

Tov. Weis Janez, predsednik prosvetnega društva v Št. Janžu, kateremu velja zahvala za gostovanje, je navzočim pozdravil in najavil, da bo za uvod nastopil tudi domači pevski zbor z lepo našo pesmijo, pod vodstvom tovariša Hanzija Kežarja.

Nato je govoril podpredsednik Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško, tovariš Karl Prušnik - Gašper. Tovariš Gašper je posebno poudaril razredno borbo delovnega ljudstva vseh narodov, ki se bori za socialno enakopravnost, svobodo in lepše življenje. Za to borbo je potrebna enotnost vseh delovnih ljudi, enotnost kmeta in delavca. Pri nas so na delu sile, ki ščuvajo delavca proti kmetu in kmeta proti delavcu. Le v enotnosti in strnjeni borbi bomo dosegli naš cilj — socializem. Pokazal je na borbo in uspehe v državah ljudske demokracije, kjer gradi delovno ljudstvo socializem, si s trudom in naporu ustvarja lepše življenje in boljšo bodočnost in sicer za vse ljudstvo. Nasprotno je v kapitalističnih državah, kjer peščica bogatih kapitalistov diktira in vlada delovnemu ljudstvu in ga izkorišča v svoje sebične namene in skuša zanetiti novo krvavo klanje in pahnuti delovne množice še v večjo bedo in pomanjkanje.

Nato je tovariš Rutar predlagal brzojavko konferenci zunanjih ministrov v Parizu, v kateri zahtevajo Slovenci iz Dobrle vasi in okolice pravično rešitev vprašanja Slovenske Koroške in da zaslisiijo zastopnike Slovenske Koroške, da se prepričajo o resničnem stanju na Slovenskem Koroškem.

Brzojavka je bila z burnim odobravanjem soglasno sprejeta.

Igralci so podali igrati izvrstno, kljub temu, da so dopoldne igrali že v Železni Kapli. Ljudstvo je budno spremljalo igrati in se spominjalo, na vse grozote, ki jih je tudi samo doživelo. Viharno odobravanje je pričalo, da je bilo ljudstvo zadovoljno.

Železna Kapla

Preteklo nedeljo, dne 29. maja so nas obiskali igralci Slovenskega prosvetnega društva »Svoboda« iz Št. Janža z igrati »Svet brez sovraštva«, ki so jo igrali že na več odrih Slovenske Koroške, in ki je povsod žela velik uspeh. Ljudstvo iz Železne Kaple in okolice si je ogledalo igrati, ki prikazuje trpljenje naših slovenskih žena v času najhujšega nasilja v gestapovskih zaporih in taboriščih.

Pred pričetkom igre je sekretar Pokrajinskega odbora Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško, tov. Andrej Harderlap, spregovoril in med drugim dejal:

Štiri leta spet lahko gojimo našo pravo, spet pojemo slovenske pesmi in se udeležujemo na kulturnem področju. To našo najosnovnejšo pravico smo si priborili v narodnoosvobodilni borbi, v kateri je doprinesla ravno Železna Kapla in okolica velike in težke žrtve. Danes se spominjamo vseh žrtv, ki so dale svoje življenje za enakopravnost našega naroda, za njegovo nacionalno in socialno svobodo. Kljub temu pa, da je naše ljudstvo doprineslo tako velike krvave žrtve, nam še danes zanikajo naše najosnovnejše pravice in je naše ljudstvo izpostavljeno ne samo narodnemu zatiranju, ampak tudi socialnemu izkoriščanju. Sedanji režim v Avstriji nikakor ne dela za blagostanje delovnega ljudstva, ampak ga peha vedno bolj v bedo in pomanjkanje. Zato moramo biti budni in nadaljevati neizprosno borbo skupno z vsem delovnim ljudstvom vsega sveta. V tej borbi nismo osamljeni, z nami se bori delovno ljudstvo Grčije, Kitajske in drugih dežel z veliko Sovjetsko zvezo na čelu. Posebno delovno ljudstvo Kitajske je doseglo že velike uspehe in na osvobodjenem ozemlju že gradi boljšo bodočnost — socializem. Ostati moramo budni in strnjeni v svoji borbi, ker se peščica imperialistov trudi, da bi ponovno zaslužila delovno ljudstvo. Zato bomo sledili izreku velikega Lenina, ki pravi: narod se osvobodi samo z borbo.

Tov. Jerlih, predsednik prosvetnega društva »Zarja«, je predlagal brzojavko konferenci zunanjih ministrov v Parizu, v kateri zahtevajo koroški Slovenci iz občine Bele in Železne Kaple, da se zaslisiijo predstavniki koroških Slovencev na konferenci in tam na licu mesta razložiijo resnično stanje na Slovenskem Koroškem. Brzojavka je bila soglasno sprejeta. Nato se je pričela igra, ki jo je ljudstvo pozorno spremljalo in tudi ni štedilo z odobravanjem. Vsi igralci so svoje vloge izvrstno podali in naše ljudstvo je z zadovoljstvom odhajalo na svoje domove.

navadi izmišljene, Iljinove povesti pa so docela resnične in zato tem bolj privlačne. Tudi ta njegova »povest« vam bo vseč, o tem smo popolnoma prepričani.

O čem govori naša povest

Slike v številkah

Imamo knjige s povestmi, s slikami, s stili. Take knjige prebiramo in pregledujemo z zanimanjem.

Imamo tudi knjige s številkami in z razpredelnici. Iz teh knjig se učimo, v odmoru pa takih knjig ne beremo za zabavo.

Je pa knjiga, ki sestoji zgolj iz števil in razpredelnice, pa je kljub temu bolj zanimiva kakor kateri koli pustolovni roman.

V tej knjigi je vsaka številka slika.

Vzemimo kar tako na slepo nekaj števil in naše knjige:

51	378000	3385	42
(Dalje)			

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Glavni urednik: Franjo Ogrič odgovorni urednik: France Kosutnik, oba Celovce Salmstraße 6. Uprava: Celovec, Völkermarkter Straße 21. Dopisi naj se posiljajo na naslov: Celovec, - Klagenfurt 2, Postschließfach 17. Tiskar: „Kärntner Volksverlag G. m. b. H.“ Celovec 10. Oktoberstraße 7

M. ILJIN

POVEST O

VELIKEM NAČRTU

Predgovor založnice

Pričujoča knjiga je bila napisana sredi ustvarjanja prve petletke (1928-1933). Veliko svetovnih in usodnih dogodkov je šlo od tedaj mimo nas in vsega človeštva. Vendar pa je knjiga, ki jo danes hudo slovenski mladini in javnosti sploh, še vedno sveža. Je to kos zgodovine v zadnjem desetletju pred drugo svetovno vojno, je pa tudi dokaz, kakšne važnosti je bila prva petletka ne samo za Rusijo, temveč za vse človeštvo.

Narodi Sovjetske zveze so se vrgli z vso vmeno na uresničenje petletnega načrta in prestali prvo veliko preizkušnjo, ali je mlada socialistična država življenjska sposobna in kakšna bodočnost se ji obljublja. Narodi Sovjetske zveze so to nalogo sijajno izpolnili, in uspeh prve petletke je bila podlaga za drugo in tretjo petletko, ki sta sledili prvi.

Iz nekdanje caristične, zaostale poljedelske dežele se je Sovjetska zveza povzpela med prve industrijske dežele sveta v tako kratki dobi, da človek skoraj

ne more verjeti dejstvom, ki so se javno pokazala v času velike Domovinske vojne. Brez industrializacije dežele, brez petletki bi bili narodi Sovjetske zveze brez moči proti nacističnemu bojnemu stroju in kdo ve, kako bi se bila zasukala usoda človeštva.

Prva petletka je zlasti poučna za nas, ki skušamo ustvariti novo ljudsko Jugoslavijo s pomočjo izkušenj, ki jih imamo od prizadevanja narodov Sovjetske zveze. Odkrivajo se nam težave, ki so se morali z njimi boriti v Rusiji za ustvaritev prve petletke. Podobne težave bomo lahko premagovali, ako bomo tako vztrajni in požrtvovalni, kakor so bili pionirji prve petletke v Sovjetski zvezi.

Kakor oni se moramo tudi mi boriti z nazadnjaškimi silami doma in zunaj naše dežele. Nazadnjaški svet se boji našega napredka. Zapadni kapitalisti se bojijo, da ne bi naš zglede vplival na delovne množice, ki jih kapitalizem tišči k tlom in jih izkorišča.

Tudi mladina sovjetskih narodov se je oprijela z veliko vmeno prve petletke in

ji dala velik zalet. Celo pionirji so imeli svoje posebne naloge v prvi petletki. Zdaj, ko naši mladinci povsod pomagajo pri obnovi naše dežele, se moramo spominjati ruske mladine, ki je toliko prispevala in tudi danes prispeva k dvigu kulture in blagostanja svoje velike države.

Naša dolžnost je, da posnemamo po svojih močeh in sposobnostih velike predhodnike v Rusiji. Prva velika zmaga naše mladine, a prav tako vsega naroda, je zgradnja mladinske železnice proge Brčko-Banoviči. Kakor je svoj čas ves svet prisluhnil prvi ruski petletki, prav tako zre danes ves svet na nas, ali se nam je ta poskus posrečil. Mi seveda ne dvomimo niti najmanj v končni uspeh.

Vsi dvomljivci naj si preberejo pričujočo knjigo, ki bodo iz nje razvideli, da smo na pravi poti, ko pri našem delu upoštevamo izkušnje velikega ruskega naroda in vseh narodov Sovjetske zveze. Iz teh izkušenj se učimo in se bomo morali še učiti.

Pričujoča knjiga seveda ni namenjena zgolj za dvomljivce in neverneže, nikaikor ne. Vsem nam bo služila v zabavo in vzpodbudo. Vsi ljudje dobre volje, kakor se pravi, jo bodo brali z zanimanjem in se iz nje učili. Pisatelj Iljin nam je znan. Njegove knjige se berejo kakor najbolj zanimive povesti. Povesti so po

Mehanizacija naših gorskih kmetij

Iz dneva v dan padamo v vedno večjo gospodarsko krizo in bedo. Davki in druge dajatve stalno naraščajo, cene kmetijskih pridelkov pa že davno ne odgovarjajo višini teh dajatev. Mi ki smo odvisni samo od pridelkov na svoji zemlji, že dolgo ne moremo več ustreči pravičnim zahtevam ljudi, ki jih potrebujemo za delo. Ne moremo jim več nuditi življenja in zaslužka, kakršnega pričakuje podeželski delavec v industriji in mestu. Zato nas zabode v srce, ko na eni strani nastaja v mestih lakota in brezposelnost, na drugi strani pa je po vaseh in posameznih kmetijah pomanjkanje ljudi za delo.

Vsemu temu nismo vzrok mi, še manj pa delavci, kajti vsakemu zdravemu človeku veli pamet tja, kjer vidi boljše življenje. Mi zaenkrat ne moremo rešiti tega vprašanja, čeravno vidimo vzroke, ki vsi izhajajo iz nepravilne ureditve celotnega življenja. Vzrok temu je izkoriščanje delovnega kmeta po številnih prekupčevalcih in oderuhih. Vendar mi lahko največ doprinesemo k rešitvi tega vprašanja, kakor politično tako tudi gospodarsko. Tukaj bi se enkrat pogovorili o možnostih našega gospodarskega doprinosa.

Dolinski kmet vsled pomanjkanja delovnih moči išče rešitve v mehanizaciji svojega gospodarstva. On skuša pomanjkanje ljudi nadomestiti s stroji. Zato ker nima denarja, je prisiljen, da seže po svoji zadnji gospodarski rezervi, po gozdu. Pri marsikateremu gre zadnja smreka iz gozda, da si nabavi kosilnico, sejalnico, moderno mlatilnico, kultivatorje in druge stroje.

Še v večji krizi se nahajamo gorski kmetje, ki smo odtrgani od prometa in trga. Do naših domačij vodijo večinoma le slabe gorske poti. Obdelava polja in spravljanje pridelkov sta povezani z veliko večjimi stroški, z večjim trudom in z večjim delom kot v dolini. Kljub temu pa dobimo za svoje prodano blago isto kot naši tovariši v dolini in moramo plačevati iste davke. Zato z žalostjo gledamo na dolinske sosede, koliko lažje se kretnajo z vprego, kosijo s kosilnico in opravljajo svoje delo kljub pomanjkanju delovnih moči, dočim smo gorski kmetje brez moči proti hribovju, kjer moramo delati skoroda brez ljudi.

Da je stanje naših gorskih kmetov danes brezupno, uvideva končno enkrat tudi država. Toda kljub temu nam je v pomoč določila le malenkostne vsote subvencij za nabavo priletnih motovil, motornih kosilnic, gnojnih črpalk in elektromotorjev. V koliko bomo teh subvencij deležni slovenski gorski kmetje, je po vseh dosedanjih izkušnjah posebno vprašanje. Vemo, da se bomo za dosego vsake subvencije morali boriti. Da pa ne prezremo važnosti omenjenih naprav za meha-

nizacijo gorskih kmetij, si oglejmo vsak posamezni stroj.

Pritlečno žično motovilo (Bodenseilwinde) je naprava, ki je za hribovske kmete enako važna kot za dolinske traktor. Z njo brez živine in posebnega truda lahko orjemo, vlačimo, vozimo gnoj na polje ali seno domov, skratka opravljamo vsa dela, ki smo jih morali do sedaj z živino. Veliki pomen te naprave pa je v tem, da z njo lahko orjemo in vozimo naravnost gor v hrib. Po drugih krajih, predvsem na Tirolskem, ki ima največ gorskih kmetij, skoro ni več kmeta brez te važne naprave. Pritlečno žično motovilo z žico vred stane okoli 3.000 šil. Subvencije dodelijo do 1.500 šil. K temu je za pogon potreben le še električni ali bencinski motor 5 do 8 konjskih sil. Pritlečno žično motovilo je montirano na dveh prevoznih kolesih, tako da ga v pol uri lahko na vsakem mestu postavimo v promet.

Gorski kmetje smo predvsem živinorejci, kajti brez živine, brez gnoja in gnojnice sploh ne moremo gospodariti. Vožnja gnoja, predvsem v hribovju, je povezana z velikim trudom; vožnja gnojnice na oddaljena zemljišča pa je skoraj nemogoča. Da pognojimo oddaljena in strma zemljišča s hlevskim gnojem in gnojnico, se moramo poslužiti posebnih gnojšč, v katerih se gnojnica meša z gu-

jem, imenujemo jih gnojče (Gülle). Gnojča se izpraznjuje s posebno gnojnično črpalko z močnim pritiskom. Te gnojnične črpalke, h katerim je potrebna do 8 ks močna pogonska moč, imajo možnost pritiska do 150 m višine. K temu so potrebne posebne gnojnične cevi, s katerimi se gnojča napeljuje čez vsak jarek in čez vsako strmino do zaželenega mesta. Takšna naprava za gnojenje z gnojčo (Gülleanlage) brez cevi stane z drzavno subvencijo vred 2.200 šil. En meter gnojničnih cevi stane 12,90 šil. Ni potrebno, da imamo za to posebno gnojšče, glavno je, da imamo gnojnično jamo, potem nam je stroj že velika pomoč.

Veliko dela nam povzroča tudi košnja. Kot pretežni živinorejci moramo skrbeti tudi za mnogo krme in imeti mnogo stalnih ali umetnih travnikov. Zaradi strme lege je pri nas navadna kosilnica s konjsko vprego skoraj neuporabna. Zato smo navezani edino na ročno košnjo, za kar potrebujemo spet mnogo ljudi, ki jih pa ni. Za košnjo v strminah so v zadnjem času izdelali izboljšane motorne kosilnice. Z njo brez težave opravljamo isto kot pet koscev s težkim naporom. Uporabna je za vsako strmino, kjer moramo še z živino orati. Trenutno stane okoli 6 tisoč šilingov. Država pa da subvencijo do 1.800 šil.

Janko Pečnik

Najnovejše izkušnje pri kisanju krme

1. Neuspehi z nedozorelo koruzo

Nekateri naši gospodarji so že precej napredni in razgibani. Preizkušajo vse moderne načine gospodarjenja, nabavljajo si vse stroje (poleg traktorja), ki težko kmečko delo olajšujejo in pocenjujejo, ter uvajajo vse boljše načine shranjevanja sadja in krompirja. Če jih pa vprašamo, kaj delajo silosi, ti malodušno, nekako obžalovanje odvrnejo: tega pa smo zamudili. Zavedajo se, da je zadovoljiva in donosna molznost pozimi mogoča le ob tečni in sočni krmi, ob silaži.

Ko pa prideš k drugim našim splošno naprednim a gospodarsko kratkovidnejšim posestnikom, ti bodo z vso odločnostjo dejali: kisanja krma je za nič. »Kako vendar to?« se ves zavzet začudijo. »Krave so ob nji čisto sluhšale in propadle«, je odgovor. »Kaj pa ste kisali in krmili, menda samo nedozorelo koruzo?« vprašaš dalje. »Seveda, kaj pa drugega!«

Torej v temu »grmu leži zajec«, to je razlog, da pri pokladanju silaže ni bilo boljših uspehov. Vsakdo ve, kako zelo vodena je zelena, nedozorela koruza. In če je kravi daš tudi do 100 kg na dan, bo ob taki krmi, pa bodisi sveža ali silirana, mogla dati le 7 litrov mleka na

dan. Če pa krava kljub temu več molze, vzame snovi iz lastnega telesa in zato tudi vedno bolj hujša, propada.

Zato moramo s kisanjem zelene koruze pričeti šele tik preden postane zrno čisto trdo in kleno. Priporočal bi tudi, da mešaš do ene tretjine s koruzo in skupno zrežeš beljakovinsasto deteljo, grašico ali otavič. Zmes moramo nato pošteno potlačiti.

Sicer bi tudi pokladanje nedozorele kisane koruze ne pokazovalo vedno slabih uspehov, če bi poleg vodene silaže ne pokladali samo slamnate rezanice, marveč tudi kako tečno krmo, n. pr. otrobi, lucerno, oljne tropine itd. Za visoko molznost je v krmi potrebno pač dvojje: Tečne beljakovinsaste snovi in vegetativna voda. Ako silaža vsebuje oboje, je seveda najboljša; če pa vsebuje pretežno le vegetativno vodo (katere sicer navadna voda s potoka nikdar ne more nadomestiti), je potrebno, da dodajamo še tečnejša beljakovinsasta krmila.

V Kanadi pokladajo 500 kg težki kravi ob dnevni molznosti 10 lit. mleka na dan poleg 20 kg kisle krme še 4 kg sena, 1,5 kg pšeničnih otrobi, 1,5 kg zmletega ovsu in 1,5 kg orehovih tropin. V Zapadni Poljski pa dobi 500 kg težka krava s 12,5 kg dnevne molznosti na dan poleg 25 kg kisle koruze še 4 kg sena, 18 kg krompirja in 2 kg zmlete grašice.

V takšnih krmskih mešanicih lahko tudi kislja koruza dela čudeže!

2. Priprava trav in detelj za kisanje

V hladnejših planinskih krajih Švice ne zmorejo več pridelovati koruze, zato pa tam predvsem kisajo le deteljo in travo. Taka silaža ni samo sočna (polna vegetativne vode) marveč tudi tečna, redilna. Zanimive so izkušnje, ki so jih v Švici napravili s kisanjem različno suhe detelje in trave.

Kisali so tako mokro krmo, da je teklo od nje, pa tudi že uvelo in zelo suho zeleno deteljo. Pri kisanju izključno take beljakovinsaste krme pa so morali zaradi uspešnosti konzerviranja dodati mravljične kisline (amisil) in sicer na 100 kg krme 4 kg. Ker pa tega sredstva pri nas v Avstriji trenutno ni, bodo baje na Korškem dali v promet poseben prašek za konzerviranje.

Vsestranska preizkušnja v Švici je pokazala, da je bila silaža temboljša, čimboli suhe oz. uvele so bile trave in detelje, katere so kisali. Silaža iz močno uvele zelene krme je vsebovala največ zdrave mlečne, malo očetne in nič smrdljive maslene kisline. Tudi izgube na suhi snovi so bile pri tej silaži trikrat manjše kot pri kisli krmi, nastali iz rosnomokre detelje in trave.

Izkušnja je pokazala, da je najbolje, če travo in deteljo po košnji pustimo kake tri ure ležati na soncu in jo pri tem eventualno še obrnemo. Pri kisanju take krme

RAZVOJ KMETIJSTVA V

novi Jugoslaviji

V Prekmurju so pričeli z velikimi melioracijami

V Sloveniji so na ozemlju, ki se nahaja med avstrijsko in madžarsko mejo ter Muro, pričeli z velikansko melioracijo 44.000 ha zemlje. To ozemlje je velika ravnina in se imenuje Prekmurje. Velik del te ravnine je letno izpostavljen spomladanskim poplavam, poleti pa pridefke uničuje dolgotrajna suša. Na tej ravnini je tudi precej močvirij.

Sedaj izvajajo veliki melioracijski načrt, ki bo to ravnino spremenil v žitnico Slovenije. V okviru tega načrta bodo z napravo 12 km dolgega, 3 metre globokega in spodaj deset metrov širokega kanala preprečili nadaljnje poplave zemlje. Poplave Mure pa bodo preprečili z 20 km dolgim in 2 in pol m visokim nasipom. Del močvirij bodo osušili, drugi del pa spremenili v ribnike.

Da polje zavarujejo pred poletno sušo, imajo napravljen načrt za namakanje 30 tisoč ha zemlje. Iz glavnih kanalov bodo speljali stranske namakalne jarke, ponekod bodo napravili tudi velike črpalke, ki bodo vodo spravljale na polje. Vodo za namakanje bodo dobili iz Mure in jo po treh kanalih speljali po vsej pokrajini. Zemljo bodo pričeli globoko obdelovati, gnojiti in apniti, da jo zboljšajo.

Strokovnjaki računajo, da bo melioracija skupno stala 935 milijonov dinarjev. S to melioracijo pa bo obdelava te ravnine letno za 98 milijonov dinarjev cenejša, kot dosedaj. Pridelovali bodo žita, sladkorno peso, krompir in krmske rastline. Vsled melioracije bodo pridelek pri pšenici zvišali za 44 odstotkov, pri drugih žitaricah za 120 odstotkov, pri sladkorni pesi za 1567 odstotkov, pri krompirju za 100 odstotkov in pri krmskih rastlinah za 114 odstotkov. Ponekod bodo gojili tudi riž.

Te melioracije bodo odprle pot k blagostanju tamkajšnjega kmečkega prebivalstva. Zato se ljudstvo izvedbe načrta oprijema s prostovoljnim delom. Sedaj je v Prekmurju živahno delovanje vseh organizacij, predvsem mladine, da v najkrajši dobi izvedejo to veliko melioracijo, ki bo preobrazila njihove vasi.

Razvoj zadrug na Hrvaškem

Po najnovejših podatkih je sedaj na Hrvaškem 1230 kmečkih obdelovalnih zadrug nasproti 320 ob koncu lanskega leta. V teh zadrugah je včlanjenih nad 34.000 kmečkih gospodarstev, zadrugna zemlja pa obsega 150.000 ha. Nadalje imajo kmečke obdelovalne zadrugue na Hrvaškem sedaj 16.500 konj, 18.400 glav goveje živine, 24.800 prašičev in 42.500 ovac.

Razvoj obdelovalnih zadrug pa se ne kaže samo po njihovem številu, marveč tudi po stalnem vstopanju novih članov v zadrugue. Nove zadrugue uživajo vso pomoč okrajnih partijskih in zadrugnih vodstev, da se čim prej organizacijsko utrdijo in razvijejo. Zadrugno vodstvo je organiziralo številne strokovne tečaje za brigadirje, knjigovodje in za voditelje raznih strok kmetijstva v zadrugah. Po drugi strani pa dobivajo nove obdelovalne zadrugue potrebno orodje, živino in drug inventar.

Vzporedno z ustanavljanjem in krepljenjem obdelov. zadrug se razvijajo tudi ekonomije v okviru splošnih kmetijskih zadrug. Sedaj je na Hrvaškem že 609 takih ekonomij, ki imajo 29.140 ha zemlje, 444 konj, 727 glav goveje živine, 1095 prašičev in 3300 ovac. V Hrvaškem Primorju in v Dalmaciji pa se kot produktivne zadrugue lepo razvijajo ribarske zadrugue, ki jih je sedaj 85 z 2650 člani.

rabimo celo nekoliko manj amisila in na dno silosa tudi ni treba polagati posebnih les ali slame, ker se sok skoraj ne odtaka. Ob lepem vremenu bomo torej zeleno travo ali deteljo za kisanje primerno osušili, deževno vreme bomo pa kljub temu izrabili še za kisanje, čeprav kakovost silaže ne bo tako dobra. Na kmetiji je izvršitev dela spričo pomanjkanja delovnih moči posebno dandanes najmanj tako važna kot pa kakovost blaga.

Kočuški

Določene so nove pašnine

Koroški deželni urad za določitev cen je pred kratkim objavil najnižjo najemnino, ki jo morajo letos plačati kmetje, če dajo živino na planine, ki niso njihova last. Najemnina (pašnina) je dokaj različna in se ravna po vrsti živine in po kakovosti pašnika. Pašnine so po višini planine in v razmerju s časom paše razdeljene na tri skupine:

I. skupina: Višinske paše (na planinah), kjer paša traja do 90 dni.

II. skupina: Srednje paše (v goratih krajih), kjer paša traja od 90 — 120 dni.

III. skupina: Nižinske paše (v dolini), kjer paša traja več kot 120 dni.

Letošnje najnižje pašnine so za glavne vrste naše živine določene takole:

Vrsta živali:	Pašna skupina	I.	II.	III.
		v šilingih		
Govedo do 1 leta starosti		21	27	33
govedo od 1 do 2 leti star.		36	45	54
govedo od 2 do 3 leta star.		45	60	75
biki preko 1 leta star.		60	75	90
biki in krave preko 3 let		60	75	90
suhe krave		60	75	90
breje in molzne krave		75	93	112
žrebeta do 1 leta starosti		45	60	75
konji od 1 do 2 leti star.		90	120	150
konji od 2 do 3 let star.		135	165	195
konji preko 3 let starosti		165	195	225
kobile in sesna žrebeta		210	255	300
ovce z jagnjeti in ovni		10	13	16
koze		10	13	16
ostale ovce in koze		9	12	15
svinje do 1 leta starosti		15	18	22
svinje preko 1 leta starosti		30	37	45

žrebci (celaki) štejejo eno starostno skupino višje

voli preko 3 let in preko 450 kg žive teže štejejo kot breje in molzne krave.

Vse kršitve nove navedbe so po veljavnih zakonih kaznive.

Letošnje pašnine so nasproti lanskim povišali povprečno za 12,5 do 20 odstotkov. Poleg tega je pa še vsakemu veleposestniku in nekmečkemu lastniku pašnikov in planin dana možnost, da te pašnine, ki so najnižje, lahko še po svoji volji zviša.

K temu v resnici ni potrebno komentiranja. Veleposestniki in nekmečki lastniki planin in pašnikov, kjer se lahko pase na stotine glav živine — samo po želez-nepapeljskih planinah in pašnikih se lahko pase 800 glav živine — bodo s to odredbo zaslužili na desetisočih šilingov, brez da bi za to skrivili svojega prsta ali ime-li kakšne posebne stroške. Kmeta pa hočejo prisiliti, da jim plača višje pašnine kot kdaj koli. To pa danes, ko je očitno, da bodo cene kmečkih pridelkov padle. Takšno državno ureditev pa OeVP in SPOe imenujeta »najbolj socialno«.

Edini izhod iz takšnega izkoriščanja je množična borba vsega kmečkega ljudstva za to, da pridejo vse planine v last so-seščin, vaških skupnosti in živinorejskih zadrug.